

คำนำ

จากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ บนความขัดแย้งที่ยืดเยื้อและยาวนานตั้งแต่อดีต ซึ่งภาครัฐได้มีความพยายามหาแนวทางต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและยุติความรุนแรง ทั้งนี้ ประเด็นที่กำลังเป็นข้อโต้เถียงของหลายฝ่าย นั่นก็คือ “เขตปกครองพิเศษชายแดนใต้” ซึ่งมีความละเอียดอ่อนเมื่อมีการหยิบยกขึ้นมาถกเถียงทุกครั้ง

อย่างไรก็ตาม ปัญหาชายแดนภาคใต้มีความสลับซับซ้อนด้วยสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมผนวกกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชน ดังนั้นการคลี่คลายปัญหาอาจต้องอาศัยเวลาและรูปแบบวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ซึ่ง “เขตปกครองพิเศษชายแดนใต้” อาจไม่ใช่หนทางเดียวและไม่ได้เป็นคำตอบสุดท้ายในการแก้ปัญหา

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้จัดทำเอกสารฉบับนี้ขึ้น เพื่อชี้ให้เห็นถึงเครื่องมือที่เป็นแนวทางอันนำไปสู่การคลี่คลายปัญหา ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารศึกษาเฉพาะกรณี เรื่อง ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้เล่มนี้ จะให้มุมมองใหม่ๆ ในวิธีการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งความขัดแย้งอื่นๆ ได้ต่อไป ซึ่งศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารศึกษาเฉพาะกรณีเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจค้นคว้าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

พันเอก ดร.นเรศน์ วงศ์สุวรรณ

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

เมษายน ๒๕๕๖

สารบัญ

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ใน
จังหวัดชายแดนใต้ หน้า

✿ ความนำ..... ๑

✿ การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคหลังสงครามเย็น กระแสโลกาภิวัตน์
ความเป็นอิสลามนิยม (ISLAMIZATION PROCESS) กับ
ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้..... ๗

✿ การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดน
ภาคใต้จากรัฐล้อมชุมชนไปสู่ชุมชนล้อมรัฐ ด้วยการสร้าง
ชุมชนเข้มแข็ง..... ๑๗

✿ การสร้างนวัตกรรมในทางสังคมอย่างเป็นสหวิทยาการเพื่อก้าว
ข้ามความขัดแย้งและความรุนแรงไปสู่สันติสุขให้กับจังหวัด
ชายแดนภาคใต้..... ๑๙

✿ ความลงท้าย..... ๒๑

บรรณานุกรม

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ความนำ

แนวคิดในเรื่องเขตปกครองพิเศษ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลก ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นพร้อมกับยุค Globalization รอบใหม่หลังจากการล่มสลายของกำแพงเบอร์ลิน จนนำไปสู่ยุคหลังสงครามเย็นที่ได้ให้ความสำคัญกับ ๓ เรื่อง อันได้แก่ **ประชาธิปไตย การค้าเสรี และ สิทธิมนุษยชน** ผลพวงของแนวคิดในยุคนี้ได้นำไปสู่ภาพสะท้อนของความคิดในเรื่องความแตกต่างเชิงอัตลักษณ์ทางสังคม (The Other of Social Identity) ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่สังคมได้สร้างขึ้น (Social Construct) ภายใต้ปัจจัยของโลกไร้พรมแดน ดังเช่น กรณีของอดีตสหภาพโซเวียตอดีตยูโกสลาเวีย หรือแม้แต่ทิเบต รวมถึงมณฑลซินเจียงในเขตตะวันตกของจีน เป็นต้น

กระแสดังกล่าวได้ทำให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงความเป็นตัวตนทางสังคม(self)ในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ชุมชน เชื้อชาติ สนิม ศาสนา ฯลฯ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่สำคัญ และนับวันความเป็นตัวตนทางสังคมดังกล่าว ก็จะมีคามเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกันความเป็นอัตลักษณ์ของรัฐชาติ (Nation State) อาจกลับกลายเป็นส่วนที่มีความเข้มแข็งน้อยลง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุปัจจัยที่สำคัญคือ การหายไปของ **เวลาและ พื้นที่ (time and space)** แม้ในมิติทางกายภาพอาจจะม ี เวลาและพื้นที่อยู่ก็ตาม แต่ในทางสังคมวิทยาในยุคหลังทันสมัยแล้ว ถือได้ว่าโลกในปัจจุบันคือโลกเสมือนจริงซึ่ง เวลา กับ พื้นที่ ได้หายไปอย่างเช่น กรณีของ Butterfly Effect ที่มีการกล่าวถึงกันตั้งแต่เกือบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา แต่ประเด็นที่น่าสนใจยิ่งกว่าก็คือปรากฏการณ์ Butterfly Effectสามารถแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของคน

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ระดับเล็กที่อยู่กันอย่างกระจัดกระจายให้สามารถรวมตัวกันอย่างเป็น
เครือข่ายได้ด้วยความเหมือนแห่งอัตลักษณ์จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวอย่าง
หลากหลายรูปแบบ และกลายเป็นพลังทางสังคมใหม่ที่สำคัญในเวลาต่อมา
แม้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะไม่มี การจัดองค์กรอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมหรือมีกฎหมาย
รองรับอย่างเข้มแข็งก็ตามแต่การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเหล่านี้กลับมีพลัง
อย่างมาก ทั้งนี้ก็เนื่องด้วย เวลา กับ พื้นที่ได้ทำให้เกิดสังคมเครือข่าย (Social
Network) ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคหลังสงครามเย็นหรือยุคหลัง
ทันสมัย (Post-cool War, Post-modern)^{๑)}

ประเด็นสำคัญต่างๆที่กล่าวมาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ *เวลา และ พื้นที่*
ที่เปลี่ยนแปลง หรือ การที่สังคมให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ในระดับลึกที่เป็น
ลักษณะเฉพาะมากขึ้น ซึ่งล้วนนำไปสู่การตั้งคำถามว่าการปฏิรูปกลไกการ
ปกครองไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือแม้แต่ว่าระดับชาติจะเป็น
ปัจจัยสำคัญสูงสุดต่อการนำไปแก้ปัญหาทางสังคมหรือความขัดแย้งทาง
ความคิดอย่างเป็นสูตรสำเร็จหรือไม่อย่างไร ประเด็นดังกล่าว หากจะตั้ง
คำถามต่อว่า ถ้าต้องการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ว่าจะอยู่ในรูป
ความรุนแรงทางตรงที่เป็นการใช้กำลังอาวุธเข้าต่อสู้ทำร้ายกัน รวมถึงความ
รุนแรงเชิงโครงสร้างอย่างเช่นเรื่องการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งหลายส่วนเชื่อว่า
องค์กรปกครองท้องถิ่น รวมถึงองค์กรในระดับชาติ มีบทบาทสำคัญอย่างมาก
ต่อปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น และที่สำคัญปัญหาความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม

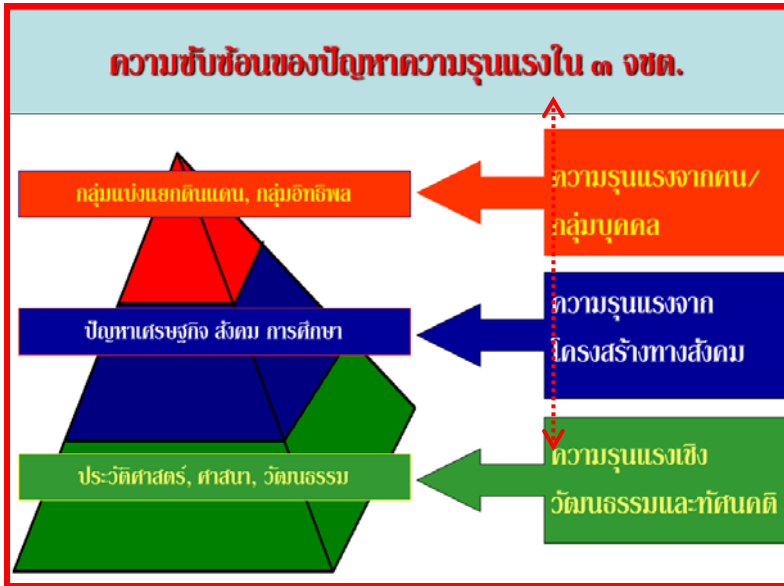
---

^{๑)}ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, ๒๕๔๙, รัฐ-ชาติ (ความไร้) ระเบียบโลกชุดใหม่ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
วิภาษา)

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ซึ่งมักจะมีการนำเอาศาสนา ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และ วัฒนธรรมเข้ามาอธิบายในความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์จนนำไปสู่ความรุนแรงทางตรงในที่สุด^๒

แผนภาพที่ ๑ : โครงสร้างความรุนแรงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประเด็นต่างๆเหล่านี้ หากต้องการจะแก้ปัญหาก็มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนได้ ก็จะต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนแบบแผนการปกครอง ดังเช่นที่หลายฝ่ายเรียกร้องให้มีการจัดตั้งเขตปกครองพิเศษ หรือ พื้นที่พัฒนาพิเศษขึ้น รวมถึงจะต้องมีการออกกฎหมายรองรับกับการปรับเปลี่ยดังกล่าว จึงจะแก้ปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

^๒เนเรศน์ วงศ์สุวรรณ, พันเอก, ๒๕๕๐, “ความทับซ้อนของปัญหา ๓จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้มุมมองของความรุนแรง ความจริง ในฐานะแนวคิดเชิงวาทกรรม”, วารสารอินโนวชันศึกษา ฉบับวิฤตการณ์ภาคใต้, (ศูนย์อินโดจีนศึกษา: วิทยาลัยการบริหรรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา)

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ถ้าหากเราเชื่อว่า การจัดตั้งเขตปกครองพิเศษ หรือ พื้นที่พัฒนาพิเศษ ขึ้นมา จะสามารถแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ทั้ง ๓ ระดับไม่ว่าจะเป็น ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม นั้นหมายความว่าเรากำลังเชื่อว่าเราสามารถแก้ปัญหาเรื่อง *เวลา กับพื้นที่* ที่เปลี่ยนไป หรือ แม้แต่ปัญหาความเชื่อในเรื่องความรุนแรงที่มากับความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์ หรือมายาคติแห่งอัตลักษณ์ (Myth of Identity) ในระดับลึกได้โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเรียบร้อยภายใต้องค์ความรู้เฉพาะด้าน อย่างเช่นการอาศัยกฎหมายมหาชนมาแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลให้หลายฝ่ายต้องการให้มีการออกพระราชบัญญัติเขตปกครองพิเศษ เพื่อบังคับใช้ใน ๓-๔ จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวที่หลายประเทศได้นำไปใช้ก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ ไม่ว่าจะเป็นเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ในจีน หรือในรัสเซียกรณีของเชเชเนียซึ่งยังคงมีปัญหาความรุนแรงอยู่นอกจากนี้ กลุ่มมุสลิมในบางประเทศต่างก็ต่อสู้กันอย่างรุนแรง โดยอาศัยความต่างแห่งอัตลักษณ์ที่อยู่ในระดับลึกลงไปอีกอย่างน้อย ๑ ระดับ อย่างเช่น กรณีของนิกายสุหนี่ และ ซือฮ์ที่ทำได้ทำสงครามต่อกันทั้งๆที่ต่างก็เป็นมุสลิมเป็นต้น

สาระสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นล้วนแต่เป็นประเด็นคำถามที่ต้องเตรียมคำตอบให้ชัดเจน โดยเฉพาะ การสร้าง Strategic Outlook หรือ Future Scenario เชิงยุทธศาสตร์ของปรากฏการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ได้อย่างรอบด้านซึ่งประเด็นดังกล่าวก็น่าจะเป็นเรื่องที่สำคัญลำดับแรก ก่อนที่จะตอบว่าจะจัดตั้งเขตปกครองพิเศษ ขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ไม่มีตัวแบบใดเฉพาะที่จะตอบโจทย์ซึ่ง *ต่างเวลา และพื้นที่* ได้อย่างชัดเจนและสำเร็จรูปโดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกยุคหลังสงครามเย็น ซึ่ง *เวลา กับพื้นที่* ได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคหลังสงครามเย็นกระแสโลกาภิวัตน์ ความเป็นอิสลามนิยม (ISLAMIZATION PROCESS) กับปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

นอกจากปัจจัยภายในของ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ว่าจะเป็น ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม จะเป็นปัญหาที่สำคัญแล้ว ความรุนแรงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังถูก กระแสของโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นตัวเร่ง(catalyst) ซึ่งทำให้ความ รุนแรงมีระดับเข้มข้นมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมซึ่ง ประเด็นดังกล่าวคนส่วนใหญ่มักกล่าวถึงไม่มากนัก และมองว่ากระแสดังกล่าว เป็นเรื่องไกลตัว ในทางกลับกันหลายคนอาจมองว่าวิถีชีวิตของผู้คนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นวิถีแบบพอเพียง ในขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์เป็น เรื่องของโลกทุนและโลกไร้พรหมแดน ไม่น่าจะส่งผลกระทบต่อความรุนแรงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มากนัก

สำหรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่สำคัญในกรณีปัญหา ๓ จังหวัดชายแดน ภาคใต้ พอที่จะจำแนกออกเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑. Globalization Process (Capitalism & Liberalism & New Values):ภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับแนวทาง ของทุนนิยม(Capitalism)ประเด็นดังกล่าวค่อนข้างจะตรงกันข้ามกับวิถีชีวิต Local Muslim จนนำไปสู่การขัดกันทางสังคม (Social Contradiction) ค่อนข้างมาก ดังปรากฏการณ์ของการวิพากษ์วิถีชีวิตสมัยใหม่ใน ๓ จังหวัด ชายแดนภาคใต้จากผู้นำศาสนาภายใต้แนวคิดแบบประเพณีนิยมอย่าง ตรงไปตรงมาดังนั้นการต่อต้านจากสังคมแบบประเพณีนิยมในกระบวนทัศน์

แบบ Local Muslim ซึ่งอาจรวมถึงแนวคิดแบบประเพณีนิยมในศาสนาอื่นๆด้วย จึงมีสูงชันกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตก่อนยุคหลังสงครามเย็นหรือยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะสังคมที่ศาสนาเป็นส่วนสำคัญในวิถีชีวิตจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมอย่างเช่น ศาสนาอิสลาม ทั้งนี้สืบเนื่องด้วยสภาวะการณ์ของโลก ไร้พรมแดน ซึ่งเวลา และพื้นที่ได้กลายเป็นเรื่องจริง (truth) ภายใต้อำนาจของ โลกเสมือนจริง นอกจากนั้นแนวคิดของกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผ่านแนวคิด ของเสรีชนนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) ภายใต้อำนาจของประเทศตะวันตก รอบใหม่ (Neo-Westernization) จนทำให้เกิดกระบวนการสร้างคุณค่าใหม่ (New Values) ในหลายเรื่อง เช่น เรื่องความเชื่อ และ วิธีคิดโดยเฉพาะการ สร้างคุณค่าทางสังคมด้วยการอิงกับวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่เชื่อมั่นใน ประชญาวิทยาศาสตร์มากกว่าแนวคิดแบบประเพณีนิยม ผลจากการขัดกันทาง ความคิดและอุดมการณ์ (Ideology Contradiction) ได้ทำให้กระบวนการ ต่อต้านตะวันตกจากโลกมุสลิม (Muslim World) มีสูงยิ่งขึ้น และกระแส ดังกล่าวก็กลายเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งของโลกในช่วงหลังเหตุการณ์ ๙/๑๑ ดังนั้นการมีเขตปกครองพิเศษสำหรับกรณี ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่าหากจัดตั้งขึ้นมาแล้ว จะมีกระบวนการและ วิธีการอย่างไร ในการเข้าไปจัดการกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความรุนแรงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะ เรื่องของกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization Process) ที่ให้ความสำคัญกับ Capitalism & Liberalism & New Values ซึ่งแนวคิดนี้ได้พยายามเข้ามาสวมรอยแทนที่แนวคิดแบบ ประเพณีนิยม ทั้งนี้เขตปกครองทางการเมืองไม่ว่าจะระดับใดรูปแบบใด ก็ไม่ อาจจะสกัดกั้นการไหลบ่าของวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่มากับกระบวนการ โลกาภิวัตน์ซึ่งไม่มีข้อจำกัดของเวลาและพื้นที่ทางกายภาพแต่อย่างใด

๒. Islamization Process: นอกจากกระแสโลกาภิวัตน์จะทำให้ กลไกของทุนนิยมและเสรีนิยม(Capitalism&Liberalism)กลายเป็นกระแส

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

หลักของโลกแล้ว กระแสโลกาภิวัตน์ยังได้ทำให้กระบวนการของการเป็นอิสลามภิวัตน์เกิดขึ้นไปพร้อมๆกันในโลกยุคหลังสงครามเย็นด้วยเช่นกัน

กระบวนการทำให้เป็นอิสลามภิวัตน์เป็นกระแสหลักอีกด้านหนึ่งที่มา
กับกระแสโลกาภิวัตน์ผลพวงของกระแสอิสลามภิวัตน์ดังกล่าวได้ทำให้เกิด
สังคมใหม่ภายใต้ความเป็นโลกมุสลิม หรือ MuslimWorld ซึ่งกระแสดังกล่าว
เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆของโลก ซึ่งก็รวมถึงจังหวัดภาคใต้ของไทยและส่วน
อื่นๆของประเทศ ดังจะเห็นได้จากกระแสวัฒนธรรมมุสลิมตามอย่างประเทศ
ตะวันออกกลางได้กลายเป็นวัฒนธรรม
หลักของมุสลิมในไทยมากยิ่งขึ้น อาทิ
การแต่งกายของมุสลิมไทยโดยเฉพาะ
ผู้หญิงที่มีการแต่งกายใกล้เคียงกับ
ผู้หญิงมุสลิมในประเทศตะวันออก
กลางมากยิ่งขึ้น

ภาพ: www.google.com

ประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งต่อกระแสของอิสลามภิวัตน์ ก็คือ การทำ
ให้วิถีชีวิตแบบมุสลิมดั้งเดิมที่สอดคล้องกันของแต่ละท้องถิ่นได้ถูกกระแสของ
อิสลามภิวัตน์ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ไปสู่การสร้างสังคมมุสลิมใหม่ที่เป็นสังคมแบบ
ตะวันออกกลางมากยิ่งขึ้น ซึ่งถ้าหากจะสรุปถึงกระบวนการอิสลามภิวัตน์แล้วจะ
พบว่า Islamization Process ทำให้เกิดกระบวนการ De-Muslimization คือการ
ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของมุสลิมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวไปสู่
กระบวนการ Re-Muslimizationซึ่งเป็นการนำเอาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็น
แบบมุสลิมโลกมาใช้กับสังคมมุสลิมของประเทศไทยในทุกภูมิภาคมากขึ้นไม่ใช่
เฉพาะกับ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น ผลพวงของเรื่องดังกล่าวจะเห็น
ได้มากขึ้นกับปรากฏการณ์ขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม (Cultural
Contradiction) ของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างกลุ่มที่เป็น
มุสลิมดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้นำศาสนา เช่น โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ที่อยู่กับพื้น

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ที่มาแต่อดีต กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เรียกว่าอูสตาซ ซึ่งเป็นผู้ที่จบการศึกษามาจากต่างประเทศโดยเฉพาะผู้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของตะวันออกกลาง ทั้งสองกลุ่มต่างช่วงชิงการนำทางสังคมมุสลิมของประเทศไทย ในทุกภูมิภาค รวมถึงการแสดงบทบาทนำในสังคมใหญ่ของประเทศมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายอาจกลายเป็นความขัดแย้งใหม่ที่กำลังบ่มเพาะอยู่ในกลุ่มมุสลิมของไทย ดังนั้นประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไกลกว่าแนวคิดการจัดตั้งเขตปกครองพิเศษภายใต้ตัวแบบที่สำเร็จรูปจะเข้ามาแก้ปัญหาของความขัดกัน (Contradiction) ภายใต้อิสลามภวัตน์ที่มากับกระแสโลกาภวัตน์ได้

๓. Arabization Process: นอกเหนือจากกระแสของอิสลามภวัตน์ที่เป็นกระแสหลักสำคัญที่มากับกระบวนการโลกาภวัตน์แล้วกระแสของความเป็นอาหรับนิยม (Arabization) เป็นกระแสที่ถูกทำให้เกิดการทับซ้อนกับ Islamization Process ดังนั้น การที่กลุ่มประเทศในตะวันออกกลางต่อต้านตะวันตกหรือกระแส Globalization ในขณะที่เดียวกันก็ได้สร้างวาทกรรมใหม่ด้วยการทำให้ความเป็นมุสลิมนิยมกับความเป็นอาหรับนิยมกลายเป็นเรื่องเดียวกันดังนั้นการก่อการร้าย และการต่อต้านการก่อการร้าย จึงกลายเป็นสงครามของความทับซ้อนกันระหว่าง Arabization Process กับ

ภาพ: www.google.com

Islamization Process เข้าต่อสู้กับ Westernization หรือ Globalization และประเด็นในเรื่องนี้ไม่สามารถจะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยเชื่อว่า การสร้าง Autonomous Territories จะเป็นทางออกของการแก้ปัญหาใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ที่สำคัญปัญหาความรุนแรงในมิติของการทับซ้อนกันระหว่าง Arabization Process กับ Islamization Process เป็นเรื่องของความรุนแรงในระดับลึกที่มักจะอธิบาย

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ผ่านแนวคิดของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นมิติหนึ่งของสงคราม ในยุคที่ ๔ ที่ยุทธบริเวณ (Theater of War) ไม่ได้จำกัดด้วยอาณาเขตทาง ภายภาพในขณะเดียวกันยุทธบริเวณในสงครามยุคที่ ๔ ได้แปรสภาพเป็นพื้นที่ ทางสังคม (Social Space) ซึ่งไม่อาจแก้ปัญหาด้วยการจำกัดพื้นที่โดยการ อาศัยแนวคิดของเขตปกครองพิเศษ รวมถึงการออกกฎหมายที่เป็นลาย ลักษณะอักษรอย่างเช่น การออก พ.ร.บ. มาแก้ปัญหาที่ยุ่งยากสลับซับซ้อน ดังกล่าวได้

๔. De-territorialization & Re-territorialization Process (World citizen; International citizen; World Muslim; Muslim Ummah):
แนวคิดในเรื่อง De-territorialization & Re-territorialization Process เป็นเรื่อง ที่ต่อเนื่องจาก Globalization Process รวมถึง Islamization Process และ Arabization Process ผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการดังกล่าวได้ทำให้ความ เป็นมุสลิมของคนในภูมิภาคต่างๆของโลก ซึ่งรวมถึง ๓ จังหวัดชายแดน ภาคใต้ กลายเป็นพลเมืองของมุสลิมโลก (World Muslim) หรือที่เรียกว่า **Muslim Ummah** ซึ่งเป็นสภาวะการณ์ของโลกที่ไม่มีพรมแดนอย่างเช่น ปัจจุบันนอกจากนั้นแล้ว กระบวนการ De-territorialization ได้ทำให้พื้นที่ทาง ภายภาพรวมถึงระบอบการเมืองการปกครองที่ผูกติดกับความเป็นรัฐภายใต้ หลักรัฐศาสตร์ในยุคสมัยใหม่ที่กล่าวถึง ประชาชน ดินแดน รัฐบาล และ อำนาจอธิปไตยได้ถูกตั้งคำถามต่อกลไกของรัฐสมัยใหม่ตั้งแต่ศตวรรษที่ผ่าน มาว่าสามารถจัดการกับความ เป็น World Citizen ได้มากน้อยเพียงใดใน ขณะเดียวกันกระบวนการ Re-territorialization Process ได้สร้างพื้นที่ทาง การเมืองการปกครองใหม่โดยก้าวข้ามความเป็นรัฐชาติ (Nation State) ของรัฐ ต่างๆ ไปภายใต้ว่าทกรรมชุดใหม่ที่ว่าด้วย World citizen; International citizen

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ประเด็นสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นไม่ว่าจะเป็น **Globalization Process, Islamization Process, Arabization Process** และ **De-territorialization & Re-territorialization Process** ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่มาจากกระแสโลกาภิวัตน์ทั้งสิ้น ที่สำคัญการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนดังกล่าวไม่อาจจะอาศัยตัวแบบใดตัวแบบหนึ่งหรือกระบวนการทางการเมืองโดยการจัดตั้งเขตปกครองพิเศษเป็นกลไกหลักในการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ แต่สิ่งที่จะเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า ก็คือ **การมีนวัตกรรมทางความคิดต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครองเพื่อหาแนวทางใหม่ๆ ในการสร้างองค์ความรู้จากบริบทของสังคมและชุมชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้** เพื่อแก้ปัญหของจังหวัดชายแดนภาคใต้เองมากกว่าจะติดอยู่ภายใต้แนวคิดของวาทกรรมที่ว่าด้วยเขตปกครองพิเศษแต่เพียงประการเดียว^๓

---

^๓ นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, ถอดรหัส ยุทธศาสตร์ สันติวิธีกับกระบวนการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้, ปาฐกถา ดร. อุทัย ดุลยเกษม ครั้งที่ ๖, ๒๕๕๑,

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

การเปิดพื้นที่ทางสังคมเพื่อการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากรัฐล้อมชุมชนไปสู่ชุมชนล้อมรัฐ ด้วยการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

อย่างที่ได้อธิบายแล้วว่า สภาพการณ์ของโลกยุคหลังสงครามเย็น หรือ หลังทันสมัย ที่ความเป็นรัฐและ state actors จะมีบทบาทน้อยลงในขณะที่ สังคมและชุมชนจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการมีปัจจัยเกื้อหนุนจาก กระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้นคำถามที่สำคัญก็คือ ทำอย่างไรถึงจะให้ชุมชน สามารถถักทอกัน จนเกิดเป็นสังคมเครือข่ายและร่วมกันแก้ปัญหาทางสังคม และชุมชนของตนเอง มากกว่าจะใช้กลไกของรัฐเป็นแรงผลักดันในการ แก้ปัญหา อย่างเช่นกรณีของเขตปกครองพิเศษ หรือ การออกกฎหมายเฉพาะ ขึ้นมารองรับกับการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้กลไกการแก้ปัญหา ก็ยังคงเป็นหน้าที่ของรัฐเพียงแต่เปลี่ยนมือจาก รัฐส่วนกลางไปสู่รัฐภูมิภาค หรือรัฐท้องถิ่น (Local Government) มากขึ้นเท่านั้นเองสถานะการณ์ ดังกล่าวก็จะเป็นไปในลักษณะรัฐล้อมชุมชนและ สังคมอยู่เช่นเดิม ซึ่งถ้าหากเป็นดังที่กล่าวแล้ว การ สร้างชุมชนให้เข้มแข็งก็อาจเป็นไปได้ยาก เพราะ บทบาทและหน้าที่จะตกอยู่กับองค์กรที่เป็นรัฐ ท้องถิ่นมากกว่าในขณะที่คนในชุมชนและสังคม จะต้องเป็นผู้ดู หรือผู้รอรับการจัดสรรผลประโยชน์ จากรัฐท้องถิ่นเป็นหลัก

ภาพ: www.google.com

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้ อย่าง ยั่งยืนนั้นอาจไม่ใช่อยู่ที่แบบแผนการปกครองเป็นหลักหรือเป็นคำตอบ สำเร็จรูปแต่สิ่งจำเป็นยิ่งกว่าก็คือการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง หรือการสร้าง ชุมชนล้อมรัฐให้เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนจะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการที่สำคัญคือ

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

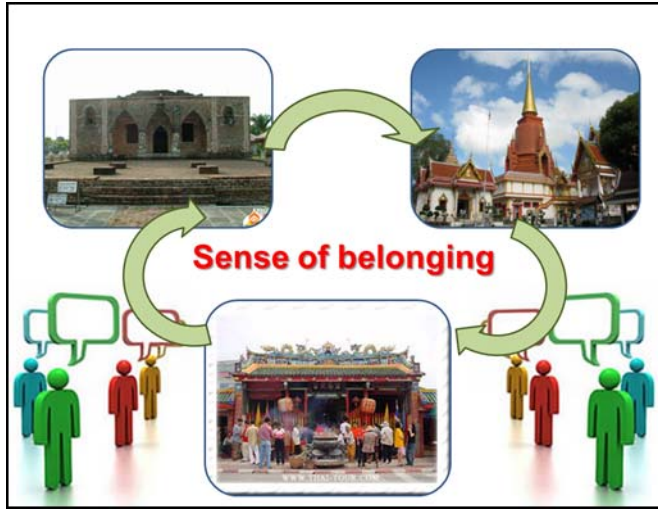

๑. การสร้างความเข้มแข็งทางสังคม: การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในมิติทางสังคมมีประเด็นที่จะต้องให้ความสำคัญก็คือ การจัดความสัมพันธ์ทางสังคมให้เป็นแนวราบ (Horizontal Relationship) โดยเฉพาะแนวคิดพหุวัฒนธรรม ไม่แบ่งแยกออกเป็นส่วนๆตามความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์ รวมถึงการสร้างบรรทัดฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางสังคม (Norm Reciprocal) ของคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา โดยไม่นำเอาเรื่องอัตลักษณ์มาเป็นเครื่องมือในการแยกคน อย่างเช่นไทยพุทธ มาลาญมุสลิม มิฉะนั้นแล้วก็ไม่อาจสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมและชุมชนได้ อย่างไรก็ตามการสร้าง ความเข้มแข็งทางสังคม จำเป็นจะต้องอาศัยบทบาทของ State actors และ Non state actors เข้ามามีส่วนช่วยทำงานร่วมกันโดยเอาจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อลดจุดอ่อนของแต่ละฝ่าย

นอกจากนั้นแล้วสิ่งที่ยังสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติทางสังคม ก็คือ การสร้างความเป็นเจ้าของทางสังคม (Sense of Belonging) โดยการก้าวข้ามความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์อาทิเช่น คนมุสลิมก็มีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของต่อศาสนาสถานอื่นๆ ที่ไม่ใช่อิสลามซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างเช่น การเป็นเจ้าของวัดข้างไห้ หรือ ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ในขณะที่เดียวกันคนพุทธก็ต้องมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของมัสยิดกรือเสะได้

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

แผนภาพที่ ๒ : ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันต่อศาสนสถาน

สาระสำคัญภายใต้กระบวนการนี้ หากความเป็นเจ้าของทางสังคมเกิดขึ้นได้จริง ทุกคนก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องดูแลรักษาควบคู่กับการเป็นเจ้าของ เรื่องดังกล่าวหากกลับไปศึกษาในหลายชุมชนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ สิ่งเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้วในอดีตโดยเฉพาะก่อนเกิดเหตุการณ์ ๔ มกราคม ๒๕๔๗ แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นปัญหาเรื่องความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์ก็ได้ทำให้สังคมถูกแบ่งออกเป็นส่วนๆ ดังนั้นหากต้องการจะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องยอมรับในความหลากหลายทางสังคม (Social diversity) ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้ความหลากหลายทางสังคมจะนำไปสู่การสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) โดยเฉพาะความไว้วางใจกันทางสังคม (Social Trust) ที่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างทุนทางสังคมซึ่งถ้าหากเกิดทุนทางสังคมบนพื้นฐานแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว ชุมชนนั้นๆ ก็จะมี ความเข้มแข็งมากกว่าชุมชนที่มีพื้นฐานของความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์หรือความ

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

หลากหลายทางวัฒนธรรมไม่มากนักนับได้ว่าเป็นข้อได้เปรียบของจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยิ่ง ดังนั้นหากได้ใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นทุนทางสังคมและแปลงทุนทางสังคมไปสู่ความเข้มแข็งทางสังคมได้แล้ว ความจำเป็นต่อการมีเขตปกครองพิเศษที่เป็นรัฐล้อมชุมชนจนนำไปสู่การแบ่งแยกคนออกเป็นส่วนๆ และไม่เกิดความเข้มแข็งทางสังคมอาจไม่ใช่คำตอบสำเร็จรูปในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

๒. ความเข้มแข็งของการเมืองภาคพลเมือง: อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการแก้ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สามารถแก้ไขด้วยการใช้นโยบายรัฐล้อมชุมชนไม่ว่าจะเป็นไปในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ตาม ในทางกลับกันการจะสร้างความสันติสุข และความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นกับจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องใช้นโยบายชุมชนและสังคมล้อมรัฐ แต่การจะทำให้ชุมชนหรือสังคมมีพลังมากพอต่อการสร้างชุมชนล้อมรัฐได้นั้นนอกจากจะอาศัยทุนทางสังคมภายใต้บรรทัดฐานของความไว้วางใจของคนที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกันแล้ว การใช้แนวทางของการเมืองภาคพลเมืองก็จะเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง ประเด็นสำคัญของการสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้เกิดขึ้นในสังคมให้ได้ นั้น จะต้องเปลี่ยนตัวประชาชน (Populations) ให้เป็นพลเมือง (Citizenship) ให้ได้เสียก่อน แต่การที่จะเปลี่ยนประชาชนให้เป็นพลเมืองได้ สิ่งที่สังคมจะต้องช่วยกันก็คือ การให้การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ทั้งนี้ความหมายสำคัญของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองไม่ได้อยู่ที่การศึกษาเพื่อการเป็นผู้ปกครองหรือการเรียนรู้ในระบอบการปกครองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการปกครองใดก็ตาม แต่การเรียนรู้ภายใต้การเมืองภาคพลเมือง คือการเรียนรู้เพื่อมีจิตสำนึกสาธารณะ (public mind) ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวคือการเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคมรวมถึงการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมโดยไม่มองถึงความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์ กระบวนการทางการเมืองภาคพลเมืองนี้จึงเป็นเรื่องของชุมชนล้อมรัฐซึ่งมี

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ความสำคัญมากกว่า การเมืองที่อยู่ในระบอบของรัฐล้อมชุมชนไม่ว่าจะอยู่ใน
ร่างทรงของการเมืองการปกครองจากส่วนกลาง หรือการปกครองท้องถิ่นที่
อยู่ในร่างทรงของเขตปกครองพิเศษอย่างที่ได้มีการกล่าวถึงกันแต่อย่างใด

๓. ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน: นอกจากมิติทางสังคมและ
การเมืองภาคพลเมืองจะเป็นเรื่องสำคัญแล้ว การสร้างความเข้มแข็งทาง
เศรษฐกิจก็จะเป็นเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้หลักของเศรษฐกิจศาสตร์คือ
ศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการที่มนุษย์และสังคมเลือกใช้ชีวิตในการนำเอา
ทรัพยากรการผลิตซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดมาผลิตสินค้าและบริการเพื่อบำบัด
ความต้องการและหาวิถีทางที่จะจำแนกแจกจ่ายสินค้าและบริการที่ผลิตไป
ยังประชาชนทั่วไป ดังนั้นประเด็นสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งทาง
เศรษฐกิจจึงไม่ได้อยู่ที่การทำการกำไรสูงสุดแต่อยู่ที่การดำเนินกิจกรรมของ
เศรษฐกิจเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงการกระจายสินค้าและบริการที่
ผลิตได้ไปสู่ประชาชนทั่วไประยะหลังหลักการดังกล่าวแล้วการสร้างเศรษฐกิจ
ในระดับชุมชนให้เข้มแข็งก็จะเป็นเรื่องที่สามารถกระทำได้ อย่างไรก็ตามการ
สร้างความเข้มแข็งไม่ใช่เรื่องที่จะแยกออกจากความเข้มแข็งทางสังคมหรือ
การเมืองภาคพลเมืองทั้งนี้หากมีความเข้มแข็งทางสังคมโดยสามารถสร้างทุน
ทางสังคมได้แล้ว ด้วทุนทางสังคมก็จะสามารถแปลงเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ซึ่ง
หากคนในชุมชนไม่ว่าจะมีความแตกต่างของอัตลักษณ์อย่างไร เมื่อร่วมมือกันทำ
กิจกรรมทางเศรษฐกิจแล้ว ก็จะสามารถลดต้นทุนที่เป็นเงินตราลงได้ อาทิเช่น
การลงแขกของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาคการเกษตรโดยไม่
คำนึงถึงความแตกต่างของศาสนา
วัฒนธรรม ก็จะกลายเป็นพลังสำคัญทาง
เศรษฐกิจ ทำให้ลดความต้องการอาศัยทุน
เงินตราจากภายนอกชุมชน เป็นต้น

ภาพ: www.google.com

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ในขณะที่เดียวกันการมีการเมืองภาคพลเมืองก็จะมีส่วนสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งหากการเมืองถูกกำกับด้วยการมีจิตสำนึกสาธารณะแล้ว การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็จะเข้าไปเพื่อการนำเอาทรัพยากรการผลิตซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดมาผลิตสินค้าและบริการเพื่อบำบัดความต้องการและหาวิถีทางที่จะจำแนกแจกจ่ายสินค้าและบริการที่ผลิตไปยังประชาชนทั่วไป มากกว่าการทำกำไรสูงสุด ที่สำคัญกระบวนการทางการเมืองแบบรัฐล้อมชุมชนและสังคมไม่อาจจะสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนและสังคมได้^{๑๔}

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนอย่างมากไม่ว่าจะเป็นเรื่องผลกระทบจากปัจจัยภายนอก อย่างเช่นกระแส Globalization หรือแม้แต่ Islamization รวมถึง Arabization ก็ตาม ดังนั้นการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่อาจจะใช้กระบวนการทางการเมืองการปกครอง ที่เรียกว่ารัฐล้อมชุมชน ซึ่งอาจอยู่ในร่างทรงของเขตปกครองพิเศษหรืออื่นใดก็ตามได้ แต่การจะแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืนจะต้องอาศัยกระบวนการที่เรียกว่า ชุมชนล้อมรัฐ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสังคมที่คำนึงถึงการสร้างทุนทางสังคม การเมืองภาคพลเมืองที่กำกับด้วยจิตสำนึกสาธารณะและการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายแห่งอัตลักษณ์ที่สำคัญการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จะต้องเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไปใช้ในการผลิตเพื่อสังคมและชุมชนมากกว่าการทำกำไรสูงสุด ซึ่งอาจเป็นเงื่อนไขของการใช้ความรุนแรงภายใต้ความเปราะบางของมายาคติแห่งอัตลักษณ์ในท้ายที่สุดได้

---

^{๑๔}เนเรศน์ วงศ์สุวรรณ, พันเอก, กระบวนทัศน์การพัฒนาประเทศไทย เอกสารประกอบการสอนวิชาพัฒนาประเทศ, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๔๕, หน้า ๖.

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

การสร้างนวัตกรรมในทางสังคมอย่างเป็นสหวิทยาการเพื่อก้าวข้ามความขัดแย้งและความรุนแรงไปสู่สันติสุขให้กับจังหวัดชายแดนภาคใต้

กระบวนการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่อาจมีคำตอบใดเพียงโดดๆ ที่จะแก้ไขปัญหามีความสลับซับซ้อน ทั้งจากปัญหาเดิมและปัญหาใหม่ที่มีกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้ อย่างไรก็ตามกระบวนการของการสร้างนวัตกรรมทางความคิดจะเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่าการมองสูตรสำเร็จแบบใดแบบหนึ่ง สำหรับกระบวนการในการสร้างนวัตกรรมทางความคิดด้วยการเปลี่ยนความขัดแย้งให้กลายเป็นพลังในการแก้ปัญหา อาจทำได้โดยการใช้แนวคิดของการสร้างพื้นที่ให้เกิดการพูดคุยถึงปัญหาคความขัดแย้งไปสู่พื้นที่ทางสังคมใหม่ๆ เพื่อมิให้ความขัดแย้งกลายเป็นความรุนแรง ซึ่งเราเรียกกระบวนการนี้ว่า “Conflict Transformation” จุดหมายปลายทางของแนวคิดดังกล่าวคือการสร้างนวัตกรรมทางสังคมใหม่เพื่อแก้ปัญหาของความขัดแย้งที่มีอยู่ ที่สำคัญแนวคิดของ Conflict Transformation ไม่เชื่อว่าจะมีคำตอบสุดท้ายได้หากเรายังไม่เปิดพื้นที่ของความขัดแย้งไปสู่พื้นที่ทางสังคมใหม่ได้ สำหรับขั้นตอนของกระบวนการ Conflict Transformation สามารถที่จะกำหนดเป็นลำดับขั้นเพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงได้ดังนี้

ขั้นตอนของการทำ Conflict Transformation จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการบูรณาการทางความคิดและวิสัยทัศน์ของกลุ่มคนที่หลากหลาย (integral vision) รวมถึงการจัดระบบความคิดที่ชัดเจน (systematic thinking) ที่สำคัญต้องเชื่อว่าคำตอบสุดท้ายมิได้อยู่กับใครคนใดคนหนึ่ง แต่คำตอบจะอยู่กันอย่างกระจ่างกระจายจำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการในการนำคำตอบเหล่านั้นมาเชื่อมโยงกัน โดยการมีระบบคิดอย่างรอบด้าน นอกจากนั้นแล้วการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยการเข้าร่วมของคนหลายฝ่าย (presence) โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งถ้าหาก

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

มีหลายฝ่ายได้เข้าร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา^๕ ก็จะนำไปสู่ขั้นตอนในการแสวงหาความรู้ (inquiry) เพื่อหาทางออกใหม่ๆโดยไม่ยึดติดกับความคิดแบบมีทัศนยะแยกส่วนภายใต้ความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์อย่างเช่นที่เคยมีมา

สิ่งสำคัญหากชุมชนหรือสังคมมีความพร้อมดังที่กล่าวมาแล้วการสนทนาระหว่างกลุ่มคนที่หลากหลายอย่างเปิดใจกว้าง (Conscious Conversation) จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางความคิดใหม่ๆได้ ทั้งนี้การสนทนาจะต้องเป็นเรื่องของการ dialogue เพื่อหาทางออกใหม่ๆมากกว่าการ debate ซึ่งเป็นเพียงการเอาชนะกันทางความคิดระหว่างกัน นอกจากนี้แล้วการมีพันธมิตรร่วมกันโดยการก้าวข้ามความแตกต่างแห่งอัตลักษณ์ (bridging) จะเป็นเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างนวัตกรรมทางความคิดใหม่ๆ สุดท้ายหากเราได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว การก้าวข้ามความขัดแย้งต่างๆ ไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางความคิดใหม่ (innovation) เพื่อแก้ปัญหาทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนได้อย่างรอบด้าน ก็จะมีความเป็นไปได้มาก

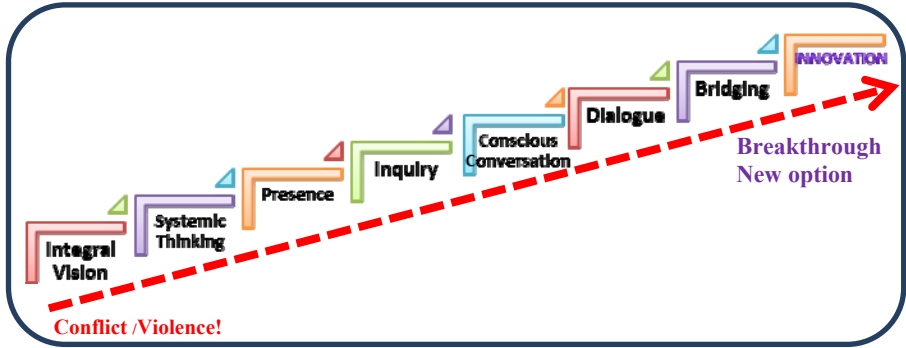
สิ่งที่น่าสนใจภายใต้กระบวนการ Conflict Transformation คำตอบสุดท้ายที่ได้ อาจจะเป็นอะไรใหม่ๆที่คาดไม่ถึง (new option) และที่สำคัญคำตอบที่ได้จะเป็นการก้าวข้ามกรอบแนวคิดที่เป็นเพียงว่าใช่หรือไม่ใช่เท่านั้น (Breakthrough) ทั้งนี้ในกรณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้หากเราเชื่อว่ากระบวนการ Conflict Transformation เป็นแนวทางของการสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อหาทางออกใหม่ๆ ได้แล้วคำตอบที่ได้ อาจจะไปไกลมากกว่าเขตปกครองพิเศษที่ก็ยังคงอยู่ในวังวนของความขัดแย้งเดิมๆ ที่มีมาในอดีต^๕

---

^๕Gerzon, Mark, *Leading Through Conflict: How Successful Leaders Transform Differences into Opportunities*, Harvard Business School Press., ๒๐๐๖.

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

แผนภาพที่ ๓ : กระบวนการก้าวข้ามความขัดแย้งและความรุนแรง
ไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางสังคมใหม่

ความลงท้าย

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้นว่าปัญหาความรุนแรงใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่ซับซ้อน มีมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบจากปัญหาความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และที่สำคัญยังมีปัญหาในเรื่องความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเกิดจากฝ่ายใดก็ตาม นอกจากนี้ ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งที่เป็นกระแสจากตะวันตกนิยมที่เรียกว่า westernization รอบใหม่หรือ Neo-westernization ซึ่งเกิดในยุคหลังสงครามเย็น หรือหลังทันสมัย (postmodernism) หรือหากเปรียบเทียบกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ ยุคปัจจุบันก็สามารถที่จะกล่าวได้ว่าเป็นยุคหลังอุตสาหกรรมนิยม (post-industrial era) สิ่งที่น่าสนใจสำหรับกระบวนการทัศน์ในยุคนี้ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ มากกว่านำความรู้ภายใต้กระบวนการทัศน์แบบเดิมเข้าเผชิญกับปัญหาที่ซับซ้อนกว่าในยุคอุตสาหกรรมนิยม หรืออาจกล่าวได้ว่ากระบวนการแก้ปัญหาทางสังคมในยุคหลังทันสมัยเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่เป็นนวัตกรรมใหม่เพื่อใช้ก้าวข้ามปัญหาต่างๆ โดยไม่ติดกับวาทกรรมชุดเดิมๆ

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

ที่ครอบงำความคิดของคนในสังคมอยู่ (dominant discourse) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของควมมีเอกภาพของรฐชาติ (nation state) หรือแม้แต้เขตปกครองพิเศษเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่ต่างๆ ก็ตาม สิ่งสำคัญผู้คนในสังคมในยุคหลังทันสมัย หรือยุคหลังอุตสาหกรรมนิยมจะต้องอาศัยการสร้างวาทกรรมชุดใหม่เพื่อเข้าปะทะกับวาทกรรมเดิม (counter discourse) ที่อาจไม่มีพลังพอที่จะแก้ปัญหาในยุคหลังทันสมัยหรือหลังอุตสาหกรรมนิยมนี้ได้ ดังนั้นการแก้ปัญหาใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงไม่อาจมีคำตอบแค่เพียงการมีเอกภาพของรฐชาติหรือการมีเขตปกครองพิเศษแต่เพียงเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือการอาศัยความรู้อย่างเป็นทางการ เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของความรู้ชุดเดิมสู่การสร้างนวัตกรรมที่เป็นความรู้ชุดใหม่เพื่อแก้ปัญหาที่ยุ่ยากและสลับซับซ้อน อย่างเช่นปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

บรรณานุกรม

GerzonMark, *Leading Through Conflict How Successful Leaders Transformation Differences into Opportunities*, Harvard Business School Press, ๒๐๐๖.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, รัฐ-ชาติ (ความรู้) ระเบียบโลกชุดใหม่ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา), ๒๕๔๙.

นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, พันเอก, *ความทับซ้อนของปัญหา ๓จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้มุมมองของความรุนแรง ความจริง ในฐานะแง่คิดเชิงวาทกรรม*, วารสารอินโนจีนศึกษา ฉบับวิกฤตการณ์ภาคใต้, (ศูนย์อินโดจีนศึกษา : วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา)๒๕๕๐.

นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, พันเอก, *ถอดรหัส ยุทธศาสตร์ สันติวิธีกับกระบวนการแก้ปัญหา ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้*, ปาฐกถา ดร. อุทัย ดุลยเกษม ครั้งที่ ๖, ๒๕๕๑.

นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, พันเอก, *กระบวนการพัฒนาประเทศไทย เอกสารประกอบการสอนวิชาพัฒนาประเทศ*, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก, ๒๕๔๕.

ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้

